

METAFRFLOŠ A JEHO PALICA

(Niekoľko zlostných poznámok o "náhradných" problémoch hlbkomeča Ladislava Kvasza)

FRANTIŠEK NOVOSÁD, Filozofický ústav SAV, Bratislava

Existuje niekoľko spoľahlivých spôsobov, ako znemožniť akúkoľvek diskusiu, dokonca i tú, ktorú si sami "vyžiadame", resp. vyprovokujeme. Nemá zmysel ich teraz vypočítavať, nakoniec dnes o tom jestvuje množstvo príručiek a naučia vás ich v každom kurze "asertívnosti" ("bohorovnosti"). Určite ten najspoľahlivejší - aspoň pri intelektuálnych diskusiách - je vyhlásiť hneď v úvode svojho odporcu za povrchného. Aj ten najsebavedomejší človek sa obyčajne po tom, ako ho označíme za povrchného, zháči, ustrnie, stiahne sa. Intuitívne totiž vie, že "vyhral" ten, kto prvý toto označenie použil. Nejde o to, že rozlíšenie medzi "povrchným" a "hlbokým" nemá zmysel, ale o to, že nedisponujeme nijakými objektívnymi kritériami, podľa ktorých by sme rozhodli, že ten alebo onen je skutočne "povrchný" alebo "hlboký". O "povrchnosti" a "hlbke" totiž rozhodujem "Ja" a nikto iný. Jednoducho, charakteristika "povrchný" je palica, ktorá slúži tomu, kto ju prvý chytí do ruky a použije. Ten, proti ktorému sa táto palica použila, je temer bez možnosti brániť sa; veď čo už môže byť komickejšie než dokazovať, že "nie som povrchný", že som "hlboký?"¹ Palicu rozlíšenia "povrchný" verzus "hlboký" teda používajú ľudia, ktorí si nárokuje na osobitné postavenie: buď ide o učiteľskú mentalitu, ktorá je zvyknutá na známkovanie, alebo ide o človeka, ktorý si nárokuje na vlastnosti, ktoré obyčajne prisudzujeme len najvyššej bytosti. Niekedy môže ísť o obidvoje, veď počas procesu známkovania si aj ten najskromnejší učiteľ sám seba ľahko pomýli s najvyššou bytosťou a potom sa zabudne "odmýliť". Proti rozhodnutiu skúšajúceho tak ako ani proti rozhodnutiu najvyššej bytosti totiž nie je možné odvolať sa.

Keď zistím, že mám do činenia s človekom, ktorý udeľuje známky bez možnosti odvolania sa, tak obyčajne ustupujem. Hádzanie hrachu na stenu ma už dávno nebaví. Tentoraz mi to však predsa len nedá a niekoľko hrstí hrachu predsa len o stenu, ktorú vo svojich dvoch "kritických" textoch napísaných pre Filozofiu o "slovenskej filozofii" postavil Ladislav Kvasz, predsa len hodím. Vo svojom prvom texte totiž Ladislav Kvasz položil niekoľko otázok, ktoré si musí každý, kto si myslí, že osud filozofie na Slovensku nie je len záležitosťou každého z nás osobitne, položiť a hľadať odpovede. Neviem, koľkí z nás si ešte myslia, že každý z nás nesie istú zodpovednosť aj za kvalitu prostredia, v ktorom žijeme. Ten, kto si to myslí, tomu Kvaszove otázky v prvého textu nemôžu byť ľahostajné. Je mi aj trochu ľúto, že z tém a otázok, ktoré tam Ladislav Kvasz formuloval, v druhom článku nezostalo vôbec nič. Už v prvom článku boli niektoré, nazvem to zatiaľ opatrne - "fluktuácie" a práve na ne reagovali ctené Kvaszove odporkyne. Žiaľ,

¹ Inak je to s pravdivosťou a nepravdivosťou. Nech už sú naše kritériá čo ako rozkolísané, tak predsa len môžeme s dostatočnou spoľahlivosťou rozhodnúť, či tvrdenie "zodpovedá" skutočnosti, či svoje tvrdenie môžeme zdôvodniť alebo nie.

podarilo sa im celú diskusiu o stave filozofie na Slovensku stiahnuť na bočné cesty. Keďže však Ladislav Kvasz ich na tieto bočné cesty s podivnou ochotou nasleduje, ba dokonca to, čo som ja (zrejme omylom) považoval za vecný obsah jeho otázok, úplne nechal bokom, tak sa moja reakcia bude vzťahovať len na druhý Kvaszov článok, na ten, ktorému dal megalomanský názov *Načo písať filozofiu na Slovensku*.

Na môj úžas zisťujem, že Ladislav Kvasz v požehnanom roku 2001 chráni pluralitu filozofického myslenia na Slovensku. Nielenže bráni pluralitu, ale nám, nechápavcom, ešte aj vysvetľuje, čo to pluralita vlastne je. Takto sa od neho môžeme dozvedieť, že "Priestor filozofie nie je priestorom určitej školy, ale je to priestor medzi jednotlivými školami". Nepustím sa do rozboru tejto metafory, do úvah, čo vlastne autor vlastne "chce povedať", čo touto podivnou formuláciou naozaj myslí. Zrejme chce povedať, že priestor filozofie nepatrí ani jednej z filozofických škôl, ale patrí všetkým spoločne a v ich sporoch sa rozhodne, koľko sa ktorej skutočne podarí ovládnuť. Ako tak sa však Kvaszovi dá rozumieť, pretože z predchádzajúcich viet možno vyčítať, že jedna z dám (bože, čo si už niektoré dámy dnes dovoľujú) by vraj rada skoncovala s "pluralitou" na Slovensku a v mene analytickej filozofie by chcela "vytlačiť z diskurzu" ostatné filozofické školy. To je naozaj nehorázna vec. Našťastie, keď je núdza najvyššia, pomoc Božia najbližšia, a tak sa rozhodol Ladislav Kvasz autoritou celej svojej ctenej osobnosti zabrániť akútnemu ohrozeniu plurality slovenského "filozofického priestoru". (Alebo len "medzipriestoru"?) Rozhodol sa teda, že onen "priestor medzi" nedá nikomu, ten je totiž priestorom filozofie a je povinnosťou každého Zarathustru tento priestor brániť. V mene dobrého cieľa je nakoniec, tvrdili marxisti a vraj aj jezuiti, dovolené použiť aj nie celkom férové prostriedky, tak prečo nie aj palicu (dnes zrejme by to bol už paralyzátor) obvinenia z povrchnosti.

Nuž, je to pekné, mať v roku 2001 na Slovensku tak vášnivých obhajcov tej ozajstnej plurality. Žeby však toto bol problém slovenskej filozofie roku 2001? Len sa poobzerajme okolo seba: "Priestor" filozofie je dnes inštitucionálne tak diferencovaný, že jednoducho nikto nemôže z neho nikoho vytlačiť, aj keby čo ako chcel. Nebudem vypočítavať, kde, na akých inštitúciách sa dnes môže pestovať filozofia, nebudem ani pripomínať existujúce publikačné možnosti. Môže sa stať, že niekto niekoho "vytlačí" z jednej inštitúcie, že ho nepustí na stránky jedného časopisu. Vždy sú tu však iné inštitúcie a iné publikačné možnosti a nikto nemá postavenie, z ktorého by mohol ovplyvniť "všetkých". Pokiaľ ide o publikačné možnosti, tak vydavateľský "dopyt" (tak knižný, ako aj časopisecký) silne prevažuje nad autorskou "ponukou". Dôsledky sú tie isté, ako keď sa podobná situácia utvorí na trhu tovarov: mizne konkurencia, uverejňujú sa aj veci, ktoré by sa pri trochu väčšom tlaku na publikačný priestor neuverejnili. Časopisy predsa "musia" vychádzať, a tak často prižmurujeme aspoň jedno oko. Teda problémom nie je "vytláčanie" ináč zmýšľajúcich, ale skôr "vtlačanie", "vt'ahovanie" do verejného priestoru i tých, ktorí by sa za normálnych "konkurenčných" podmienok nachádzali kde-si na okraji. Žiaľ, v slovenskej filozofii nevznikol ešte "trh ideí", neutvorili sa konkurujúce si myšlienkové školy. Pokus "utvoriť" analytické zoskupenie je stále ešte na polceste. Iné spôsoby myslenia sa temer vôbec "negrupujú" a ak, tak to robia "odpútaním sa", nie sporom s inými. Naším problémom je "bytie vedľa seba", izolacionizmus: tak na individuálnej, ako aj na inštitucionálnej rovine. A preto je potrebné

doslova vítať každého, kto sa férovými prostriedkami pokúša "vnucovať" iným svoj spôsob myslenia. Pokiaľ by to "analytickí filozofi" robili, tak im niet čo vyčítať. Iná vec by bola, keby sa pokúsili k tomu použiť "mocenské" prostriedky. Tie však ani jeden z nich k dispozícii nemá a vzhľadom na inštitucionálnu členitosť ani nemôže mať.

Ide teda o vytvorenie konkurenčného prostredia, nie o jeho ohrozenie. Pokiaľ sa nevytvorí v našej disciplíne takéto konkurenčné prostredie, toto vzájomné donucovanie sa ku kvalite, aj úroveň našich textov bude viac menej vecou osobného rozhodnutia, nie záležitosťou "objektívnej" nevyhnutnosti prežiť, presadiť sa obhájitelným výkonom. Ku skutočnej kvalite nemôžu prinútiť ani úradníci so svojimi kvantitatívnymi kritériami, k tej môže prinútiť len "vnútrodisciplinárna" konkurencia. Obrana plurality je dnes len "plesnutím do vody", typickým "náhradným" problémom.

Možno stojí za zamyslenie, prečo sa takéto typ konkurencie ani po desiatich rokoch "po" nevytvoril. Odpoveď, zdá sa mi, nájdeme práve v Kvaszovej "schematizácii domácej scény", a to ani nie tak v tom, čo v nej je, ale skôr v tom, čo v nej chýba, a v tom, ako je "podaná".²

Ak by to bolo tak, ako o tom hovorí Kvasz, a slovenská filozofická scéna by pozostávala z "potýkania sa" spomenutých skupín, tak sa vlastne nemáme na čo sťažovať, niet sa nad čím pozastavovať. Predsa v každom aspoň trochu diferencovanom filozofickom spoločenstve sa môžeme stretnúť práve s takými typmi, ako o nich opovržlivo hovorí Ladislav Kvasz. Mám pred sebou otvorené jedno z čísel časopisu *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* a vlastne každý z textov by som mohol priradiť k jednej zo skupín. Sú tu texty, ktoré sú dovozom (skadiaľ by už len mohli dnes byť, ak nie z USA), sú tu texty, ktoré sú nepriamym dovozom, teda interpretáciou amerických ideí. A sú tu texty, ktoré sa dajú priradiť k deviantom. A sú tu dokonca i texty, ktoré by sme mohli priradiť ku Kvaszovým "frflošom". Samozrejme, je rozdiel medzi nemeckým a slovenským frflošom, v každom prípade aspoň ten, že nemecký frfloš frfle písaním kníh a slovenský frfloš frfle naprázdno. Aj to je jeden z našich problémov.

Nebudem sa však k adekvátnosti Kvaszom predloženej klasifikácie slovenských filozofov vyjadrovať. Musím však povedať - keď odhliadnem od amatérskeho psychologizovania a moralizovania - že mi dosť vadí, že tam chýba napr. skupina tých, ku ktorým patrí aj ja, totiž skupina tých, ktorým môže byť celá filozofia ukradnutá, ktorí kašľú na dovozcov i frflošov, starajú sa o služobný postup a o to, aby si včas a riadne vyčerpali celú dovolenku, o to, aby každý mesiac bolo na redakčnom stole aspoň stopäťdesiat strán a *Filozofia* mohla do tlačiarne. Kvasz však svoju typológiu "prebral", a tak sa niet čo čudovať, že "neodráža" slovenskú realitu. Mohol sa radšej skutočne poobzerať okolo seba, možno by jeho klasifikácia vyzerala ináč. Sú ľudia, ktorí čítajú, aby nemuseli premýšľať. Kvasz k nim zrejme nechce patriť. Sú však aj takí, ktorí si vytvárajú názor bez toho, že by čítali, resp. keď aj čítajú, aj tak už dopredu vedľa, čo si o tom pomyslia.

²Nakoniec, typológie vždy boli spoľahlivým spôsobom orientácie v neurčitom alebo neznámom prostredí. Nemusíme byť až tak nároční, niekedy stačí obyčajná klasifikácia. Prečo nie, "rozsúdkovanie" alebo "chlievikovanie" (ako sme za študentských čias nazývali klasifikačnú analýzu) je legitímnym prostriedkom poznania. Možno aj "zachlievikovanie" tých, čo na Slovensku "robia" filozofiu, má nejaké oprávnenie a dovoľí nám pochopiť, ako slovenská filozofia "funguje", čo jej chýba a čo má.

Ak by som aj prijal Kvaszom ponúknutú typológiu, musel by som mať vážne výhrady k spôsobu, ako charakterizuje dve svoje "skupiny". Ide mi o "ochrancov tradícií" a o "prplošov". Zdá sa mi totiž, že práve spôsob, ako ich Kvasz charakterizuje, vysvetľuje, prečo nežijeme v "konkurenčnom", ale len v "koexistenčnom" systéme.

Najprv k "prplošom". Predovšetkým, veľká časť filozofickej produkcie všade na svete spočíva v "prplaní" sa v starých textoch. O Aristotelovi, Humovi, Kantovi, Husserlovi bolo napísaných tisíce, možno desaťtisíce kníh. Či to má zmysel, alebo nie, o tom je zbytočné diskutovať, jednoducho sa to deje. Nikdy sa nedá dopredu povedať, či z tohto "prplania" bude niečo užitočné, alebo nie. O Kantovi bolo napísaných stovky nudných kníh a práve v okamihu, keď frfloši prišli k záveru, že na Kanta by bolo najlepšie zabudnúť, objavili sa novokantovci a podali interpretáciu modernej kultúry, ktorá do istej miery je stále i v pozadí nášho myslenia. Do radu autorov, v textoch ktorých sa dodnes "prplú" stovky filozofov, patrí aj K. Marx. Iste bolo o Marxovi a marxizme napísaných tisíce otravných textov. Nevieť však, či Kvasz má dostatočné poznávacie kompetencie na to, aby povedal, že z tohto "prplania" nič nebude. Kde sa tá suverenita u Kvasza berie? Ak nie je vševedúci, tak skadiaľ vie, že "prpláním sa v pseudoprobémoch marxizmu len strácame čas"? Pokiaľ to môžem posúdiť, tak nie je v ľudských možnostiach a priori povedať, že z prplania sa v Marxovi a v marxizme už nič nebude. Niečo iné je tvrdiť, že doteraz z toho bolo málo alebo temer nič. Avšak apodiktické sudy o empirických pomeroch si môže dovoliť len On.³ Mne sa zdá, že nie "prplanie sa v marxizme" (ostatne je ho málo, ba temer ho niet) paralyzuje slovenskú filozofickú obec, ale ten postoj k "prplaniu", ako ho s detskou nevinnosťou demonštruje Ladislav Kvasz. Predsa filozofické vzdelanie väčšiny z nás bolo rámcované marxizmom, a to dokonca aj u tých, ktorí ho programovo od začiatku odmietali. V rôznych podobách bol "marxizmus" pri-miešaný do všetkého, dokonca ešte aj v kázňach kňazov sa dajú vystopovať prvky marxistickej frazeológie. Dokonca i vtedy, keď chcem marxizmus jednoznačne odmietnuť, "vyrovnať sa s ním" a "zabudnúť naň", tak sa to nedá urobiť "zametením pod koberec". Dá sa to urobiť len "vedome", teda rozobratím, a pokiaľ mi ide o to, tak "odhodením po čiastkach". Ladislav Kvasz sa zrejme rád hrabe v psychoanalytických brožúrkach a ani v predmetnom texte nás nezabudne školit' o svojich obľúbených "náhradných" problémoch. Mohol by si však nájsť aj nejakú psychoanalytickú brožúrku o riešení konfliktov, určite sa v nich dočíta o tom, že aj jeho Majster sa domnieva, že, "aby sme odstránili symptómy, je potrebné sledovať ich až k momentom ich vzniku, obnoviť konflikt, z ktorého vzišli, a pomocou takých pudových síl, ktoré vtedy neboli k dispozícii, ich doviest' k inému vyústeniu". Teda ak by Kvasz chcel dopomôcť k tomu, aby sa už slovenskí filozofi konečne zbavili pliagy marxizmu, tak by im ako odborník na "náhradné" problémy, mal skôr poradiť práve "prplanie" sa v marxizme.

Podľa môjho skromného názoru, by to však bola márna námaha, pretože pokiaľ sa môžem na sedemdesiate a osemdesiate roky rozpamätať (každá spomienka je interpretáciou), okrem mňa sa o marxizmus zaujímali dvaja alebo traja kolegovia. Ostatní sa zaujímali o to, o čo sa zaujímajú dnes, alebo sa nezaujímali o nič, tak, ako sa nezaujímajú o nič ani dnes.⁴ "Marxizmus" brali na vedomie podobne, ako berieme na

³ Žeby ešte raz poslal svojho syna na Zem, tentoraz do Bratislavy?

⁴ Filozofia je dnes aj zamestnaním ako každé iné a nemožno od niekoho žiadať, aby sa

vedomie januárový nečas. A vôbec marxizmus. Diskusie o marxizme ma už dávno dokonale nudia, názory na marxizmus mi môžu byť ukradnuté, predsa len mi nedá neozvať sa, pretože čo je veľa, je veľa. Na začiatku deväťdesiatych rokov som si totiž naozaj myslel, že by bolo dobré "oholiť" Marxa, skutočne o ňom diskutovať, "preveriť ho". Nestalo sa tak, diskusia o marxizme sa nekonala. Dôvodov bolo viac, najsilnejší bol zrejme ten, že sa presadila stratégia "demaskovania" marxizmu s jej pomocou si stovky ex-komunistov a detí z nomenklatúrnych rodín čistili na konci osemdesiatych a na začiatku deväťdesiatych rokov svoje svedomie.⁵ Robili to tak dôkladne, že "vec" kritiky marxizmu dokonale zdiskreditovali. Nakoniec ešte dnes v ich diele pokračuje druhá generácia a dôsledky sú rovnaké, ako boli na počiatku deväťdesiatych rokov, teda nijaké. Svojou horlivosťou⁶ však dokonale zablokovali možnosť vecnej diskusie o sociálnych teóriách.

Je to veľmi pekné, že Ladislav Kvasz si dal po novembri 1989 záväzok po dobu desiatich rokov⁷ problém marxizmu neotvárať, to však svedčí len o tom, že s megalomanstvom má problémy už dávnejšie.⁸ Odhliadnime teraz od toho, že žijeme v roku 2001, a Kvasz teda naskakuje do vlaku, ktorý odišiel už aspoň pred desiatimi rokmi. Ved' "hru" mu pokazili už tí pred desiatimi rokmi. A už vtedy sa podarilo typ "morálneho" "vyrovnávania" sa s marxizmom dokonale devalvovať, dokonca zosmiešniť. Kvasz určite nepatrí ani k jednej zo spomínaných skupín, nie je exkomunistom a zrejme nie je ani synom nomenklatúrneho otca, jeho "posudky" marxizmu však sú však z rovnakého súdka a tiež už dávno splesnivieli.⁹

Kvasz sa však nedá myliť skutočnosťou a rozhodol sa konečne zvestovať nám pravdu o marxizme.¹⁰ Usiluje dať svojim tézám o marxizme¹¹ "hlbší" obsah, veľmi rýchlo sa však dostáva k bodu, ktorý spoľahlivo prezrádza že, o "predmete" svojej

"vášnivo" zaujímal o svoju profesiu, tak, ako od taxikára nemôžeme žiadať, aby sa "vášnivo" zaujímal o autá. Iná vec je požiadavka vyhovenia kritériám profesionality.

⁵ I keď jedinou ich vinou bolo to, že sa narodili tu a vtedy.

⁶ Nie je zrejme náhoda, že kresťanskí myslitelia, ktorí vari jediní mali naozaj právo na morálnu kritiku marxizmu, sa rýchlo z "demaskovania" stiahli. Rýchle zistili, že v konkurencii s bývalými marxistami nemajú v "ohováraní" marxizmu šance. Okrem toho si zrejme mysleli svoje aj o morálke moralizujúcich.

⁷ Dokonca ani "bohorovní" komunisti sa neodvážili myslieť v dlhších časových obdobiach ako boli "päťročnice". Nieкто je však ešte bohorovnejší ako moji niekdajší súdruhovia.

⁸ "Když bylo Zarathustrovi třicet let, opustil svou domovinu i jezero své domoviny a odešel do hor. Zde se kochal svým duchem a svou samotou a po deset let se jich nenabažil. Posléze sa přeměnilo jeho srdce, - a jednoho jitra vstal se zorou, předstoupil před slunce a promluvil k němu, řka: "Ty veliká hvězdo! Čím bylo by tvé štěstí, kdybys neměla těch, kterým svítíš!"

⁹ Zrejme naozaj bola potrebná (a je) aj morálna reflexia pôsobenia vo filozofii pred rokom 1989. Problém bol však v tom, že "rozhrášenie" vtedy vnucovali tí, ktorí pokazili všetko, čoho sa len dotkli. Problém vyrovnávania sa morálnymi dimenziami pôsobenia vo filozofii pred rokom 1989 tak zostal súkromnou vecou každého z nás.

¹⁰ "Omrzela mne má moudrost, tak jak včelu med, když ho nasbírala příliš; třeba mi rukou, jež se natahují."

¹¹ Pokiaľ ide o "vec", tak Kvaszove predstavy o "marxizme" by sa dali uviesť do súvisu ešte tak s tým, čo bolo publikované v rokoch 1951-1953. Vzhľadom na to, o "čo" Kvaszovi ide, je to však ľahostajné.

kritiky nič nevie. To, že o marxizme nevie nič, mu nikto nemôže vyčítať. Nakoniec, na ignoranciu voči marxizmu a voči všetkému, čo nejako súvisí s "nadvstavbami" starého režimu, možno byť celkom pyšný.¹² Lež i tak, marxizmus bol vnútený i tým, ktorí by si ho možno sami vybrali, a tak sa niet čo čudovať, že ho väčšina študentov ignorovala. Učiteľia marxizmu, až na výnimky, toto ignorantstvo študentov vcelku tolerovali.¹³ Ignorantstvo teda mohlo byť roku 1985 cnosťou. Robiť však z tohto ignorantstva dnes cnosť je trápne. Nakoniec, na tento typ strápňovania sa sú tu dnes denníky a týždenníky, na stránkach odborného časopisu by cnosťou mali byť len vedomosti. A vlastne tu začína môj "problém". Kvasz nevie zrejme o marxizme nič okrem toho, čo sa mu dostalo z toho, že ho "zažil". Nikto od neho zrejme ani nikdy nechcel, aby o ňom niečo vedel.¹⁴ Ani teraz nikto od neho nechce, aby - ak nechce on sám - sa dal o "marxizme" nejako informovať. Nedokážem pochopiť, prečo sa však o ňom potom vôbec vyjadruje. Ako však "posúdiť" Kvaszovo tvrdenie, že marxizmus je "marginálny smer sociálneho myslenia" (to Kvasz skutočne napísal) a "konflikt marxizmu s nacizmom je bojom frakcií v robotníckom hnutí" (aj to Kvasz napísal, kto neverí, nech si pozrie *Filozofiu* 1/2001, s. 65). To nie je ani perla ducha, to je jednoducho nezmysel. Ako sa o tom vôbec dá diskutovať? Ako sa vlastne dá dokázať tvrdenie, že svet je veľká guľa, ktorá je umiestnená v menšej? Má začať "diskusia" tým, že sa najprv dohodneme na zozname historickej literatúry, ktorú budeme rešpektovať? Alebo ide o Kvaszov objav, o ktorom ešte žiadny historik nič nevie? Ešte raz, nedokážem pochopiť, načo sa vyjadruje o veci, o ktorej nevie nič.

Kvaszove reflexie o spôsobe písania dejín slovenskej filozofie zrejme pobavia všetkých, ktorí sa zaujímajú o to, čo sa v tejto oblasti robí. Obávam sa, že kolegovia, ktorí v tejto oblasti pôsobia, sa neozvú. Neozvú sa, a to z jednoduchej príčiny. Majú totiž svoju hrdosť. Vari tiež majú začať tým, aby vyzvali Kvasza prečítať si niečo z ich produkcie? Aj tu, v prípade posudku produkcie v oblasti dejín slovenskej filozofie, Kvasz vie bez toho, že by považoval za potrebné niečo si naozaj prečítať. Nakoniec, ak si aj prečítal, tak rozsudok, tak, ako ho vyhlasuje v posledných odstavcoch svojho textu, mal už zrejme vo vrecku. Prečo by sa vôbec zaťažoval prezumpciou dobrej vôle?

A Kvaszov rozsudok nad slovenskou filozofiou je skutočným literárnym skvostom: formuluje ho v posledných odstavcoch, kde stavia ešte raz svoju megalomanskú otázku "Načo písať filozofiu na Slovensku?" Túto otázku uvádza "etnograficky", príkladom zo života Indiánov: tí vraj nosia hodinky, i keď v ich kultúre sa čas "nemeria". Toto porovnanie ma definitívne presvedčilo, že Kvasz kritiku (zle je, keď to urobil vedome, ešte horšie, ak to urobil nevedome) premenil na butatótovanie. Kvasz myslí globálne, uráža však lokálne. Načo je vlastne na Slovensku, tejto krajine stredoeurópskych Indiánov,

¹² U nás sa dokonca vplyvný novinár v rozhovore s rusistom svetového mena hrdil tým, že na strednej škole hodiny ruštiny odsabotoval (prečo nie, boj proti totalite mal mnoho foriem a našinec je schopný urobiť si zásluhy aj z toho, že mal problémy s ruskou gramatikou).

¹³ Zrejme táto situácia je z morálneho hľadiska dodnes veľkým otáznikom.

¹⁴ Študenti ignorovali marxizmus, učiteľia marxizmu (spravidla) ignorovali ignorovanie študentov.

¹⁵ "Keď stretneš etnografa v strednej Európe, utekaj!" povedal Zarathustra Gejzovi Lakatošovi pri ich poslednom stretnutí.

filozofia, veď to aj tak to nevieme, nemáme "vlastné" problémy. Načo sú nám univerzity, i tak sa na nich nič nenaučíme. Načo sú nám reštaurácie, i tak nevieme používať príbor. Prečo sa vlastne nestiahneme na svoje salaše a do svojich valalov a tam si nerozprávame rozprávky o Popolvárovi a dedovi vševiedovi? Butatôtom sa zachcelo Kanta a Marxa a takto to dopadlo.

* * *

Nevidím dôvod, aby sme pokračovali v tejto diskusii. Vo svojom prvom texte Ladislav Kvasz položil niekoľko dobrých otázok. Naozaj, mnoho vecí v slovenskej filozofii nie je v poriadku: nie je v poriadku na rovine fungovania inštitúcií, na rovine produkcie, na rovine skupinovej mentality. Filozofia potrebuje "sebareflexiu". Naozaj, príliš veľa našich textov je záležitosťou "plytkej orby", nie sú dostatočne zakotvené v tradícii, v disciplíne, v súčasnom stave myslenia. Zrejme ani vyučovanie filozofie nie je celkom v poriadku, nie je v poriadku výchova doktorandov, nerieši sa problém "prezentácie" filozofického myslenia. Zatiaľ všetky pokusy začať s "reflexiou" situácie vyústili do prázdna. Nemá zmysel poukazovať na to, že v iných spoločensko-vedných disciplínach je situácia rovnaká, ba dokonca horšia. Sme sami sebe problémom, i keď riešenie tohto problému je viazané na obsiahlejšie inštitucionálne zmeny, ktorých realizácia presahuje sily jednotlivca. Dnes už však skutočne nemá zmysel postaviť sa na kancel' a začať kázať o tom, akí sme a akí by sme mali byť. Kto chce skutočne zmenu, musí ísť do "politiky", teda pokúsiť sa ovplyvniť každodenné fungovanie odborných inštitúcií, alebo si robiť svoje a svojím príkladom ukázať iným ich lepšie možnosti. "Karhanie", nech už sa deje v čo ako subtilnej forme, je kontraproduktívne. Nakoniec, aj na Zarathustrovu múdrosť sa ľudia vykašľali.

Vždy, keď počujem pouličného kazateľa radikálne karhať skazený svet, tak si spomeniem na radu jedného svojho priateľa, podľa ktorej sa mám spýtať, aké problémy má vlastne on, tento karhateľ sveta, osobne. Veď karhanie sveta je u väčšiny kazateľov zreteľne "náhradný" problém. Ladislava Kvasza sa to nespýtam: po prečítaní jeho kritických príspevkov ma jeho problémy už nezaujímajú: ani tie "náhradné", ani tie "skutočné".

Prof. PhDr. František Novosád, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR